

## Νόησις – Αφιέρωμα Ραφτόπουλο

### “Εικάζει η φιλοσοφία για εμπειρικά δεδομένα?”

Vincent C. Müller  
Anatolia College/ACT  
www.typos.de

20.09.2009

“When we run over libraries, persuaded of these principles, what havoc must we make? If we take in our hand any volume; of divinity or school metaphysics, for instance; let us ask, *Does it contain any abstract reasoning concerning quantity or number?* No. *Does it contain any experimental reasoning concerning matter of fact and existence?* No. Commit it then to the flames: for it can contain nothing but sophistry and illusion.”

(Hume 1748: XII. Of the academical or sceptical Philosophy - Part III, p.165)

Έχω την τιμή να σχολιάσω το άρθρο του Θάνου Ραφτόπουλου· Οι γνώσεις του είναι εντυπωσιακές, τα επιχειρήματα του αιχμηρά και τα συμπεράσματα του σωστά (κατά τη γνώμη μου)—ο Ραφτόπουλος είναι αριστοτέχνης στο είδος του. Άρα οι μικρές μου διαφωνίες σε σημεία από ‘δω και από ‘κει δεν θα είχανε και πολύ ενδιαφέρον. Αντί, λοιπόν, να αναπτύξω αυτά, θα ήθελα να θέσω στο συγγραφέα μια μετα-φιλοσοφική ερώτηση, ελπίζοντας ότι η απάντησή του θα φωτίσει την ευρύτερη εικόνα στην οποία τοποθετείται αυτό το άρθρο.

Διαβάζοντας αυτά τα άρθρα, αλλά και σε προγενέστερη συνεργασία μαζί του (Müller 2005; Raftopoulos and Müller 2006a; 2006b) είχα πάντα μια ανησυχία σε μετα-φιλοσοφικό επίπεδο: τι είδους δουλειά κάνει ο συγγραφέας εδώ; Για τη δικιά μου πολύ παραδοσιακά αναλυτική παιδεία, κυρίως ως φοιτητή του Wolfgang Künne (Künne 1983; 2003), οι φιλόσοφοι κάνουν εννοιολογική ανάλυση, ενώ οι άλλες επιστήμες κάνουν εμπειρική δουλειά (με εξαίρεση τις τυπικές—formal—πειθαρχίες). Φυσικά αυτή η

αντίληψη αμφισβητήθηκε από τα “Two Dogmas of Empiricism” του Quine και άλλα έργα του Putnam (π.χ. Putnam 1975), όμως εμείναμε στην άποψή μας ότι υπάρχουν αναλυτικές αλήθειες και συνθετικές αλήθειες. Έχουμε συνηθήσει το ότι εμπειρικές γνώσεις επηρεάζουν παραδοσιακά φιλοσοφικά ζητήματα, ειδικά στην επιστημολογία και στη φιλοσοφία του νου και δεν μας ενόχλησε. (“How the cognitive sciences inform philosophy” όπως λέει ο Ραφτόπουλος.) Ένας καλός φιλόσοφος πρέπει να γνωρίζει τα δεδομένα του, τα εμπειρικά δεδομένα, όταν κάνει τη δουλειά του σε μια περιοχή. Ο Ραφτόπουλος λέει, στην πρώτη πρόταση κιόλας, «οι επιστήμες μπορούν να συνεισφέρουν στην αντιμετώπιση φιλοσοφικών ζητημάτων». Συμφωνώ απόλυτα. Στη συγκεκριμένη περίπτωση το πρόβλημα του θεωρητικού διαποτισμού της αντίληψης είναι εμπειρικό πρόβλημα. Είναι ακριβώς το είδος προβλημάτων για τα οποία οι φιλόσοφοι εικάζανε και εικάζουν (speculate) μέχρις ότου βρεθεί εμπειρική λύση.

Εντοπίζω στη σημερινή φιλοσοφία του νου μια μόδα η οποία χρησιμοποιεί εμπειρικά δεδομένα για να στηρίζει θέσεις οι οποίες δεν είναι φιλοσοφικές, αλλά εμπειρικές στη φύση τους (συχνά επιδεικνύοντας πολλές λεπτομέρειες των εμπειρικών γνώσεων). Η επιχειρηματολογία είναι κλασικά φιλοσοφική, λέγοντας ότι ‘αυτό πρέπει να είναι έτσι επειδή ...’, όπου το ‘αυτό’ είναι εμπειρικό δεδομένο. Αυτή η φιλοσοφία εικάζει για εμπειρικά δεδομένα σε περιοχές που δε γνωρίζουμε ακόμα τα δεδομένα—τα επιχειρήματα είναι a priori υποστηριγμένα από a posteriori δεδομένα. Αυτό είναι ακριβώς αυτό που έκανε— η εικοτολογική φιλοσοφία του Γερμανικού ιδεαλισμού, π.χ. του Schelling και Hegel. Βεβαίως η εμπειρική βάση του Schelling ήταν πολύ χειρότερη από αυτήν του Fodor ή του Ραφτόπουλου, αλλά τα επιχειρήματα είναι του ίδιου είδους. Ο Schelling ήταν εκδότης ενός περιοδικού “Spekulative Physik”, αλλά τι θα λέγαμε για ένα σημερινό περιοδικό «Speculative Cognitive Science»?

Η εικοτολογική εμπειρική προσέγγιση μπορεί να πάρει τη στήριξή της από την κατάρριψη της διαφοράς αναλυτικό-συνθετικό, αλλά ακριβώς αυτή η κατάρρευση υποσκάπτει και την ίδια προσέγγιση. Αν ισχύει (και πιστεύω ότι ισχύει) ότι όταν κάνουμε εννοιολογική ανάλυση πρέπει να έχουμε υπόψη μας εμπειρικές γνώσεις, τότε ισχύει επίσης ότι κάποιες μελλοντικές εμπειρικές ανακαλύψεις μπορούν να επηρεάζουν την παρούσα εννοιολογική εικασία. Κάτι το οποίο σήμερα είναι ξεκάθαρα μια αλήθεια η οποία αποδεικνύεται a priori, μπορεί να βρεθεί λανθασμένο αύριο—ακόμα και αν κάναμε τη δουλειά μας σήμερα με εξαιρετική προσοχή και με τις απαραίτητες τεχνικές γνώσεις.

Σ’ αυτό το σημείο τίθενται λοιπόν δύο ζητήματα. Πρώτον, αν η εικοτολογική φιλοσοφία είναι όντως προβληματική και, δεύτερον, αν ο Ραφτόπουλος έχει όντως διαπράξει αυτό το αδίκημα. Μου φαίνεται ότι η κίνηση από εμπειρική γνώση σε εμπειρικά εικοτολογική

φιλοσοφία βρίσκεται στην μεταφορά από το πρώτο μέρος στο δεύτερο του κειμένου μας. Ας δούμε μερικά παραδείγματα: «Υπάρχει θεωρητικός διαποτισμός της αντίληψης;» «Υπάρχει εννοιολογική όραση;» «Αν η αντίληψη εξαρτάται από τη νόηση, αυτό μας οδηγεί σε αντιληπτικό σχετικισμό;» Μου φαίνεται ότι μόνο η τελευταία από αυτές τις ερωτήσεις αντιμετωπίζεται με φιλοσοφική ανάλυση. Αυτό δε σημαίνει ότι οι φιλόσοφοι δεν μπορούν να συμβάλλουν και σε εμπειρικές ερωτήσεις όπως οι πρώτες δύο. Μου φαίνεται όμως ότι η συμβολή μας πρέπει να είναι του είδους «τι ισχύει όταν είναι αληθής αυτή η πρόταση;» (για παράδειγμα, τι σημαίνει ‘εννοιολογικό’). Αυτή είναι μια βοηθητική δουλειά, αλλά είναι η δουλειά μας. Με αυτό δε θέλω να πω ότι αυτό το είδος φιλοσοφίας του νου είναι στην πραγματικότητα ψυχολογία με διαφορετική ονομασία. Η ονομασία δεν είναι το ζήτημα. Δεν έχει σημασία αν οι εικασίες επιτελούνται από ψυχολόγους ή φιλοσόφους ή ανθρώπους που είναι και τα δύο.

Τέλος, θα ήθελα να παραδεχτώ πως υπάρχουν και εξαιρέσεις. Σε πολύ πολύ σπάνιες περιπτώσεις μπορούμε να δώσουμε μία αρνητική απάντηση σε τέτοια ζητήματα με a priori σκέψεις, λέγοντας, για παράδειγμα, «η σκέψη δεν μπορεί να είναι υπολογισμός, επειδή ο υπολογισμός είναι καθαρά τυπικός». Αυτό δεν είναι μόνο μία σπάνια περίπτωση, αλλά συνήθως δεν τελειώνει και τη συζήτηση, αφού οι αντίπαλοι θα επαναδιαμορφώσουν τη θέση τους («αυτό που εννοούσαμε εμείς με υπολογισμό δεν είναι καθαρά τυπικό, αλλά ...»). Και σε κάποιες περιπτώσεις μπορεί να τυχαίνει ότι τα εμπειρικά δεδομένα είναι αρκετά ξεκάθαρα, ώστε να λύνεται το ζήτημα αφού έχει γίνει η εννοιολογική δουλειά στην τελευταία ενότητα ενός φιλοσοφικού άρθρου. Αν όμως η τελευταία ενότητα είναι η πρώτη και ξεκινάει λέγοντας «πιστεύω ότι τα πράγματα πρέπει να είναι ως εξής ...», τότε δεν είναι καλύτερο να ακολουθούμε τη συμβουλή του Hume και να το πετάμε στις φλόγες;

Hume, David (1748), ‘An enquiry concerning human understanding’, in L. A. Selby-Bigge and Peter Nidditch (eds.), *David Hume: Enquiries concerning human understanding and concerning the principles of morals (reprinted from the 1777 edition)* (3 edn.; Oxford 1978: Oxford University Press).

Künne, Wolfgang (1983), *Abstrakte Gegenstände: Semantik und Ontologie* (Frankfurt/Main: Suhrkamp).

— (2003), *Conceptions of truth* (Oxford: Oxford University Press).

Müller, Vincent C. (2005), ‘There must be encapsulated nonconceptual content in vision’, in Athanasios Raftopoulos (ed.), *Cognitive penetrability of perception: Attention, action, attention and bottom-up constraints* (Huntington: Nova Science), 157-70.

Putnam, Hilary (1975), ‘Language and reality’, *Mind, Language and Reality, Philosophical Papers II* (Cambridge: Cambridge University Press), 272-90.

Raftopoulos, Athanassios and Müller, Vincent C. (2006a), ‘Nonconceptual demonstrative reference’, *Philosophy and Phenomenological Research*, 72 (2), 251-85.

—— (2006b), ‘The phenomenal content of experience’, *Mind and Language*, 21 (2), 187-219.